

Marcin Kojder

DOI 10.15290/sw.2017.17.15

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Humanistyczny
Instytut Filologii Słowiańskiej
tel. + 48 81 5375287
e-mail: marcin.kojder@wp.pl

Marek Olejnik

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Humanistyczny
Instytut Filologii Słowiańskiej
tel. + 48 81 5375287
e-mail: molejnik@gazeta.pl

Najnowsze zmiany w urbanonimii Kijowa (lata 2014–2016)

Słowa kluczowe: urbanonimia, Kijów, dekomunizacja, zmiany polityczne, zmiany społeczne

Badania w dziedzinie urbanonimii w onomastyce polskiej mają bogatą tradycję i obszerną bibliografię. W pierwszym okresie badania te koncentrowały się na opisie formalnym nazw miejskich, zaś w ostatnich latach zainteresowania badaczy skupiają się na charakterystyce interpretacyjno-objaśniającej, zwracając uwagę na ich związek z nazywanym obiektem. O ile w Polsce badania nad nazwami miejskimi są bardzo zaawansowane, o tyle na Ukrainie pozostają poza głównym nurtem badań onomastycznych. W literaturze odnajdujemy prace naukowe i popularno-naukowe [np.: Богуцький 2013; Галай 2009; 2015; Крупеньова 2015; Ляшенко 2008; Малес 1998, 2012; Мельник 2001; Романюк 2003; Терес 2013, Титаренко 2012].

Jak zauważa Ewa Rzetelska-Feleszko:

w akcie tworzenia nazwy chodzi nie tylko o wskazanie obiektu czy osoby, lecz także o zawarcie w niej, pojmowanie i odbiór pewnych treści znaczeniowych, emocjonalnych, wartościujących, wróżebnych, tabuistycznych i innych, opar-

tych na skojarzeniach czy też na bezpośrednim znaczeniu etymologicznym nazw.

Wśród tych treści, które zawarte bywają w nazwach własnych znajdują się też treści o charakterze politycznym, zwykle związane z podstawami nazw własnych, a więc sygnalizowane przez wyrazy, od których nazwy zostały utworzone. [Rzetelska-Feleszko 2006, 96]

Tego typu nazwami, których powstanie łączy się z faktami natury politycznej, tj. tworzeniem się lub upadkiem państw i imperiów, zmianami politycznymi zachodzącymi wewnątrz organizmów państwowych, czy wpływem polityków na tworzenie pożądanых „propagandowych” nazw własnych, są przede wszystkim: nazwy państw, nazwy organizacji międzynarodowych i krajowych, nazwy partii i komitetów wyborczych [Rzetelska-Feleszko 2006, 100].

Procesy historyczne i przemiany polityczne powodują, że upolityczniane bywają także nazwy miejscowe. Szczególnym przykładem upolitycznienia stały się w XX w. nazwy miejskie. Ten proces narastał stopniowo. Do zasobu nazw miejskich, pierwotnie mającego neutralny charakter, motywowanych położeniem, kierunkiem lub innymi cechami inherentnymi, w XIX w. zaczęto wprowadzać nazwy mające na celu upamiętnienie wybitnych postaci historycznych, literackich i innych, religijnych, wydarzeń historycznych [Rzetelska-Feleszko 2006, 100–105].

Szczególną rolę propagandową nazwy miejskie pełniły w reżimie komunistycznym. W Związku Radzieckim, a po 1945 r. we wszystkich państwach, które znalazły się bloku komunistycznym, nastąpił wysyp nowych nazw o zabarwieniu ideologicznym. W pierwszej kolejności zmieniano stare nazwy, szczególnie budzące skojarzenia religijne i patriotyczne, na nazwy związane z systemem komunistycznym: nazwiska działaczy komunistycznych różnego szczebla oraz organizacji komunistycznych, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych.

Po upadku komunizmu, państwa postsowieckie otrzymały w politycznym „spadku” liczne nazwy miejskie o pochodzeniu komunistycznym. Wraz z następującą zmianą koniunktury politycznej, nazwy o proveniencji komunistycznej stały się niepożądane. Zmiana takich mian odbywała się i nadal odbywa z różną intensywnością w różnych krajach. W Polsce znaczna liczba obiektów miejskich została przemianowana w latach 90-tych XX wieku, choć do dzisiaj dość licznie jeszcze występują one w różnych miejscowościach. Najprawdopodobniej są one odbierane przez użytkowników jako neutralne i nie konotują negatywnych treści.

Na Ukrainie po uzyskaniu niepodległości i utworzeniu państwa również rozpoczął się proces dekomunizacji nazw. Był on powolny i nierównomierny

w skali państwa ukraińskiego, nie podlegał regulacjom prawnym, był uzależniony od decyzji władz miejscowych. Szybciej i w większej skali zachodził na zachodniej Ukrainie, tradycyjnie przejawiającej żywe tendencje narodowe, znacznie wolniej lub wcale na zrusyfikowanym wschodzie. Należy zwrócić uwagę, że Ukraina jest państwem niejednorodnym w wielu sferach, w tym również w sferze onimicznej [por. Kojder, Olejnik 2016].

O ile polityka tworzenia modelowych komunistycznych nazw własnych objęła całą Ukrainę, to lokalne władze w Galicji czy na Wołyniu samodzielnie przeprowadziły dekomunizację w obrębie nazw miejskich, nie czekając się na regulacje prawne na szczeblu państwowym. W efekcie, we Lwowie, Iwano-Frankowsku, czy Łucku większość nazw związanych z ideologią komunistyczną zmieniono jeszcze w latach dziewięćdziesiątych XX wieku [Kojder, Olejnik 2016, 59–60].

W skali całego państwa ukraińskiego dużą rolę konsolidacyjną miały działania wojenne w Donbasie. W 2015 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła ustawę potępiającą reżim komunistyczny i nazistowski oraz zabraniającą propagandy ich symboliki, w wyniku której samorządy miejscowe zobligowane zostały do zmiany nazw ulic, placów i innych obiektów miejskich noszących nazwy związane z systemem komunistycznym¹.

Celem artykułu jest analiza semantyczna nowych nazw miejskich w Kijowie zmienionych w wyniku wyżej wymienionej ustawy lub bezpośrednio przed jej uchwaleniem. Jako cezurę czasową ustalono rok 2014, czyli rok zmiany władzy na Ukrainie (zarówno na szczeblu rządowym, jak i lokalnym w Kijowie). Materiał onimiczny wyekscerpowany został z odpowiednich aktów prawnych uchwalonych przez lokalne władze w Kijowie².

Przy opisie zmian w nominacji miejskiej Kijowa nieodzowne jest przytoczenie historii rozwoju urbanonimii w mieście. Ludmiła Males wydziela pięć etapów rozwoju urbanonimii Kijowa:

1. przedrewolucyjny (do 1917 r.)
2. przedwojenny (1917–1941)
3. powojenny (1945–1955)
4. okres odwilży (1956–1986)
5. okres przebudowy (pierestrojki) i niezależności (po 1986 r.) [por. Малес 1998, 21].

---

¹ Закон України „Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 26, ст. 219).

² Spis Uchwał Rady Miasta Kijowa znajduje się bibliografii dołączonej do artykułu.

W okresie przedrewolucyjnym (okres Imperium Rosyjskiego) w Kijowie dominowały nazwy o motywacji realistycznej (kierunkowe, lokalizujące, posesyjne, charakteryzujące), chociaż w centrum funkcjonowały również nazwy pamiątkowe zgodne lub przynajmniej neutralne z ideologią państwową (Imperium Rosyjskiego).

W okresie przedwojennym (1917–1941) system nazw miejskich Kijowa uległ gruntownej przebudowie. Szczególnie intensywnie ten proces zaszedł w latach 1917–1927. W ciągu tego dziesięciolecia znikła większość nazw realnoznaczeniowych, a ich miejsce zajęły nazwy konwencjonalne – pamiątkowe o zabarwieniu ideologicznym i propagandowym zgodnym z nowym porządkiem politycznym. Władza radziecka ostatecznie okrzepła w Kijowie w 1927 roku i do tego czasu uległ przebudowie system urbanonimiczny w centrum miasta. Mimo tego, ludność, w większości jeszcze przedrewolucyjna, z uporem używała starych, pierwotnych nazw – funkcjonowały one w obiegu nieoficjalnym, paralelnie z nowymi oficjalnymi nazwami i były przejmowane również przez ludność napływową Kijowa. Ta, niedopuszczalna z perspektywy nowej władzy, sytuacja spowodowała uchwalenie przez władze miejskie w 1928 roku specjalnej uchwały zabraniającej urzędnikom i pracownikom instytucji państwowych używania starych nazw pod groźbą surowych restrykcji.

Okres II wojny światowej, przyniósł w Kijowie czasowy powrót do pierwotnych nazw podczas okupacji niemieckiej. W czasie działań wojennych Kijów uległ dużym zniszczeniom, a wraz ze zniszczeniami obiektów miejskiej zatarciu uległy ich cechy inherentne, będące podstawą motywacji ich nazw. Powojenna odbudowa i przebudowa centrum oraz zabudowa peryferii miasta (włączenie do aglomeracji dotychczasowych terenów podmiejskich, budowa dużej liczby obiektów przemysłowych oraz osiedli mieszkaniowych dla zatrudnionej w nich ludności) wzbogaciła dotychczasowy system o setki nowych mian. Kijów, jako stolica jednej z republik socjalistycznych, stał się modelowym miastem radzieckim, również w sferze nazewnictwa, w której odbijał się cały radziecki świat.

W świecie wartości socjalistycznych również zachodzą zmiany. O okresie „odwilży” z tabliczek adresowych „spadli” stalinowscy bohaterowie z Generalissimusem na czele, zaś pojawili się na nich przedstawiciele ukraińskiej inteligencji, naukowcy, artyści, oczywiście ci lojalni wobec władzy lub w najlepszym wypadku przez władzę tolerowani. W nowych dzielnicach miasta pojawiły się modelowe nazwy industrialne. Jak zauważa L. Males, w mieście nie było ulicy *Intelligenckiej* (ukr. *Інтелегентської*), *Artystycznej* (ukr. *Художницької*), *Wykładowców* (ukr. *Викладацької*), jest za to *Zaulek Sklejkowy* (ukr. *Фанерний провулок*), ul. *Regeneracyjna* (ukr. *Регенераторна*),

Deputacka (ukr. *Депутатська*), *Budowniczych* (ukr. *Будівельників*) [Малець 2014, 117–122].

Po uzyskaniu niepodległości przez Ukrainę rozpoczął się powolny proces dekomunizacji nazw. W Kijowie był on zauważalny, chociaż nie intensywny. W pierwszej kolejności zmieniono nazwy ulic *Swierdłowa*, *Kalinina*, *Róży Luksemburg*, *Karla Liebknechta*, *bulwar Lenina* a także *Komsomolską*, *Rewolucji Październikowej*, *Pierwszego Maja* a *pl. Leninowskiego komsomołu* przywrócono historyczną nazwę *pl. Europejski*. W sumie, w latach 1992–2010 przemianowano 73 ulice, 9 parków i 8 stacji metra [Teres 2013, 89–90]. Proces przemianowywania obiektów miejskich w Kijowie znacznie przyspieszył po wejściu w życie wspomnianej wyżej ustawy dekomunizacyjnej. W okresie od 2014 do połowy 2016 roku przemianowano ponad 150 ulic, prospektów, zaułków i placów.

W tym miejscu omówimy te nazwy miejskie, które pojawiły się w Kijowie w badanym okresie. W analizie zastosowaliśmy klasyfikację zaproponowaną przez Agnieszkę Myszkę [Myszka 2012, 252] uwzględniającą zarówno charakter aktu nominacji (nazwy realnoznaczeniowe i nazwy konwencjonalne), jak i motyw nominacji (nazwy kierunkowe, lokalizujące, posesyjne, charakteryzujące i pamiątkowe).

W związku z powyższym, badany materiał został podzielony na pięć następujących kategorii nazw:

1. nazwy kierunkowe o motywacji realistycznej i nazwy pozornie kierunkowe,
2. nazwy lokalizujące o motywacji realistycznej i nazwy pozornie lokalizujące,
3. nazwy posesyjne o motywacji realistycznej i nazwy pozornie posesyjne,
4. nazwy charakteryzujące o motywacji realistycznej i nazwy pozornie charakteryzujące,
5. nazwy pamiątkowe o motywacji realnej i pamiątkowe o motywacji konwencjonalnej.

Nazwy kierunkowe o motywacji realistycznej i nazwy pozornie kierunkowe utworzone zostały od nazw toponimicznych, wskazując na realny kierunek (ul. *Wielka Wasylkowska* (ukr. *Велика Васильківська*) ‘dawny szlak prowadzący do wsi Wasylków’) bądź konwencjonalnie wskazując na obiekty bliskie (ul. *Baryszowska* (ukr. *Бариськівська*) ‘wieś Baryszówka’, ul. *Trypolska* (ukr. *Трипільська*) ‘wieś Trypole’), *Zaulek Wito-Litewski* (ukr. *Вито-Литовський пров.*) ‘wieś Wita Litewska’, oraz dalekie (ul. *Betlejemska* (ukr. *Вифлеемська*), *Rużyńska* (ukr. *Ружинська*) ‘wieś Rużyn’, *Zaulek Iziaslowski* (ukr. *Ізяславський пров.*) ‘miasto Iziaslów’). Trzy z tych

nazw zostały przywrócone (*Baryszowska, Wielka Wasylkowska, Rużyńska*), ale różny był czas ich powstania (jedna z nich powstała w XVII w., dwie w poł. XX w.).

Nazwy lokalizujące o motywacji realistycznej i nazwy pozornie lokalizujące wskazują na relację przestrzenną w stosunku do innego obiektu, w domyśle starszego, ważniejszego, większego. Badane nazwy miejskie w większości pochodzą od istniejących urbanonimów (historycznych i współczesnych nazw części miasta), np.: ul. *Bulwarno-Kudriańska* (ukr. *Бульварно-Кудрявська*), ul. *Galaganowska* (ukr. *Галаганівська*), *Hołosijewski prospekt* (ukr. *Голосіївський проспект*), ul. *Darnicka* (ukr. *Дарницька*), *Plac Oboloński* (ukr. *Оболонська площа*), ul. *Pyrhowski szlak* (ukr. *Пирогівський шлях*), ul. *Priorska* (ukr. *Пріорська*), ul. *Radosyńska* (ukr. *Радосинська*), *Zaulek Słobidski* (ukr. *Слобідський пров.*), *Zaulek Chrestowy* (ukr. *Хрестовий пров.*), ul. *Czuryłowska* (ukr. *Чурилівська*). Kilka urbanonimów motywowanych jest nazwami obiektów miejskich, w tym cerkwi i monasterów, np.: *Wozneseński uzwiz* (ukr. *Вознесеньський узвіз*), ul. *Kyryliwska* (ukr. *Кирилівська*), *Plac Pietropawłowski* (ukr. *Петропавлівська площа*) lub obiektami użyteczności publicznej: ul. *Diłowa* (ukr. *Ділова*), ul. *Niemiecka* (ukr. *Німецька*), ul. *Nowoszpitalna* (ukr. *Новозоспитальна*), ul. *Prowiantka* (ukr. *Провіантська*). Kolejna grupa nazw motywowana jest hydronimami: ul. *Zapławna* (ukr. *Заплавна*), ul. *Jordańska* (ukr. *Йорданська*), *Plac Łybicki* (ukr. *Либідська площа*), ul. *Maryczańska* (ukr. *Маричанська*). W jednym przypadku podstawą urbanonimu jest mikrotoponim: ul. *Kałynowyj Rih* (ukr. *Калиновий Ріг*).

Co ważne, wszystkie te miana mają realistyczną motywację – noszące je obiekty znajdują się w okolicy innego obiektu (współczesnego lub historycznego), na relację z którym wskazują. Chociaż w kilku przypadkach nazw przywróconych sprzed okresu radzieckiego ta motywacja jest współcześnie zatarta, ponieważ nie istnieją już obiekty, którymi te miana są motywowane, np.: *Wozneseński uzwiz* (ukr. *Вознесеньський узвіз*) – nazwa z XVIII w. od Cerkwi Wniebowzięcia Matki Bożej istniejącej do 1879 r., *Plac Pietropawłowski* (ukr. *Петропавлівська площа*) – nazwa placu z XIX w. położonego przy Cerkwi Apostołów Piotra i Pawła, w 1933 r. częściowo zniszczonej, zmienionej na warsztaty produkcyjne, całkowicie zniszczonej w 1983 r., ul. *Niemiecka* (ukr. *Німецька*) – nazwa ulicy z XIX w. leżącej przy dawnym cmentarzu niemieckim, ul. *Diłowa* (ukr. *Ділова*) – nazwa ulicy z XIX w. od dawnego zarządu artyleryjskiego, ul. *Prowiantka* (ukr. *Провіантська*) nazwa ulicy z XIX w. od dawnych składów żywnościowych.

Pozostałe przywrócone nazwy zachowują czytelną motywację, pochodzą od istniejących współcześnie obiektów. Nowe miana pochodzą od urbanonimów (nazw historycznych i współczesnych części miasta) lub od hydronimów (nazw pobliskich rzek i jezior) i mikrotoponimów (nazwa uroczyska *Kalinowy Róg*) i ich motywacja jest czytelna.

Nazwy posesywne o motywacji realistycznej i nazwy pozornie posesywne posiadają motywację realistyczną, pochodzą od antroponimów (nazwisk pierwotnych właścicieli terenu, przez który przybiegają trakty). Wszystkie pochodzą z XIX w. i zostały przywrócone, a ich motywacja jest zatarta i nieczytelna na płaszczyźnie synchronicznej: ul. *Bolsunowska* (ukr. *Болсунівська*), *Zaulek Butyszewów* (ukr. *Бутушев пров.*), *Zaulek Ratatiuków* (ukr. *Рататюків пров.*).

Nazwy charakteryzujące o motywacji realistycznej i nazwy pozornie charakteryzujące to miana pierwotnie pochodzące od apelatywów i odnoszące się wprost do ich znaczenia leksykalnego poprzez wskazanie na cechę inherentną nazywanego obiektu. Wśród nowych urbanonimów Kijowa jedna z tych nazw została przywrócona sprzed okresu radzieckiego (pochodzi z I poł. XIX w.) i ma motywację realną: ul. *Zahorodnia* (ukr. *Загородня*). Pozostałe miana realizują istniejące już klucze nazewnicze, motywowane są apelatywami wchodzącymi w skład konkretnych pól semantycznych. Realizacja kluczy nazewniczych dodatkowo porządkuje urbanonimiczny krajobraz miasta (praktyka stosowania kluczy nazewniczych była stosowana w Kijowie). Do tej grupy należą: *Zaulek Akacjowy* (ukr. *Акацієвий пров.*), *Zaulek Pszczelny* (ukr. *Бджолиний пров.*), ul. *Brzozowa* (ukr. *Березова*), *Zaulek Wrzosowy* (ukr. *Вересковий пров.*), ul. *Winogronowa* (ukr. *Виноградна*), ul. *Wiśniowa* (ukr. *Вишнева*), ul. *Chabrowa* (ukr. *Волошкова*), ul. *Ułowa* (ukr. *Вуликова*), *Zaulek Gryczany* (ukr. *Гречаний пров.*), ul. *Gruszkowa* (ukr. *Грушева*), *Zaulek Wierzbowy* (ukr. *Лозовий пров.*), ul. *Malinowa* (ukr. *Малинова*), ul. *Miodonośna* (ukr. *Медоносна*), ul. *Nektarowa* (ukr. *Нектарна*), ul. *Pasieczna* (ukr. *Пасічна*), ul. *Potarańczo-wa* (ukr. *Помаранчева*), *Zaulek Propolisowy* (ukr. *Прополісний пров.*), ul. *Świerkowa* (ukr. *Смерекова*).

Nazwy pamiątkowe są utworzone od antroponimów, od apelatywnych określeń osób, a także nazw upamiętniających ważne wydarzenia a także święta religijne stanowią największy zbiór wśród nowych urbanonimów Kijowa (ponad 60%). Zmiana polityki państwowej spowodowała zmianę uznawanych wartości oraz grona osób uznanych za warty upamiętnienia. W pierwszej kolejności są to postacie historyczne (ul. *Anny Jarosławny* (ukr. *Анни Ярославни*)), hetmanów, atamanów, pułkowników kozackich (*Iwana Bohuna* (ukr. *Івана Богун*)), *Kostia Hordijienki* (ukr. *Костя Гор-*

дієнка), *Petra Doroszenki* (ukr. *Петра Дорошенка*), *Petra Kalnyszewskiego* (ukr. *Петра Калнишевського*)), a także architekta barokowego (*Stepana Kownira* (ukr. *Степана Ковніра*)).

Dowódców Armii Czerwonej na szyldach zamienili wojskowi biorący udział w walce z bolszewizmem, głównie w szeregach armii Ukraińskiej Republiki Ludowej (ul. *Petra Bolboczana* (ukr. *Петра Болбочана*), *Heorhija Dubnyka* (ukr. *Георгія Дудника*), *Oleksandra Almazowa* (ukr. *Олександра Алмазова*), *Mychajła Otelianowycza-Pawlenki* (ukr. *Михайла Омеляновича-Павленка*), *Jurija Paschalina* (ukr. *Юрія Пасхаліна*), *Wsewołoda Petriwa* (ukr. *Всеволода Петріва*), *Pawła Potockiego* (ukr. *Павла Потоцького*)), w bitwie pod Krutami (*Wołodymytra Naumowycza* (ukr. *Володимира Наумовича*)), czy w Ukraińskiej Powstańczej Armii (*Zaulek Wasyla Kuksa* (ukr. *пров. Василя Кука*)).

W jednym przypadku postanowiono upamiętnić lejtnanta Armii Czerwonej *Oleksija Beresta* (ukr. *Олексія Береста*) który jako jeden z trzech czerwonoarmistów zatknął czerwony sztandar na dachu Reichstagu 30 kwietnia 1945 r.

Najnowsza historia Ukrainy przynosi nowych patronów ulic - uczestników walk w strefie operacji antyterrorystycznej w Donbasie (*Rusłana Łużewskiego* (ukr. *Руслана Лужевського*), *Heorhija Toropowskiego* (ukr. *Георгія Тороповського*), *Jewhenija Charczenki* (ukr. *Євгенія Харченка*)).

Miejsce działaczy komunistycznych zajęli politycy związani z ruchem narodowo-wyzwoleńczym różnych okresów (*Marka Bezruczki* (ukr. *Марка Безручка*), *Kachy Bendukidze* (ukr. *Качи Бендукідзе*), *Wasyla Wyszywanego* (ukr. *Василя Вишіваного*), *Hryhorija Czuprynki* (ukr. *Григорія Чупринки*)), w tym coraz częściej osoby związane z ukraińskim ruchem nacjonalistycznym³ (*Stepana Bandery* (ukr. *Степана Бандери*), *Jewhena Konowalca* (ukr. *Євгена Коновальця*), *Kuryła Ostaka* (ukr. *Кирила Осьмака*), *Wołodymytra Pokotyły* (ukr. *Володимира Покотила*), *Jarosława Chomowa* (ukr. *Ярослава Хомова*)).

Patronami kijowskich ulic zostali twórcy kultury różnych okresów – pisarze, kompozytorzy, muzycy, malarze, dziennikarze, reżyserzy, aktorzy, którzy nie mieli na to szansy w ZSRR – twórcy niepokorni wobec władzy radzieckiej w różnym stopniu represjonowani (*Mychajła Draj-Chmary*

³ Nadanie ulicom imion działaczy ruchu nacjonalistycznego w Kijowie jest oceniane niejednoznacznie. Szczególnie duży sprzeciw spotkał się z przemianowaniem Prospektu Moskiewskiego na Prospekt Stepana Bandery. W trakcie konsultacji społecznych okazało się, że prawie połowa biorących w nich udział nie zgadza się z nadaniem obiektowi imienia S. Bandery. Decyzja o zmianie nazwy została podjęta pomimo tych sprzeciwów.

(ukr. *Михайла Драй-Хмари*), *Мухажла Івченки* (ukr. *Михайла Івченка*), *Anatolia Łuryposa* (ukr. *Анатолія Луїноса*), *Jewhena Swerstiuka* (ukr. *Євгена Сверстюка*), *Hnata Chotkewycza* (ukr. *Гната Хоткевича*), *Jurija Kłena* (ukr. *Клена Юрія*)), ukraińscy twórcy emigracyjni (*Oleksandra Archypenki* (ukr. *Олександра Архипенка*), *Wołodumyra Wupnyczenki* (ukr. *Володимира Винниченка*), *Ihorja Kaszirowskiego* (ukr. *Ігоря Качуровського*), *Jewhena Małaniuka* (ukr. *Євгена Маланюка*)). W tym gronie znalazło się też dwóch Polaków (*Janusza Korczaka* (ukr. *Януша Корчака*⁴), *Wilhelma Kotarbińskiego* (ukr. *Вільгельма Котарбінського*)).

W nowych nazwach ulic upamiętniono przedstawicieli świata nauki i techniki, a wśród nich np.: *Guillaume'a de Beauplana* (ukr. *Гійома де Боплана*) 'francuskiego kartografa, autora ogólnej mapy Ukrainy z 1648 r.', *Inżyniera Borowina* (ukr. *Інженера Бородіна*) 'rosyjskiego inżyniera, budowniczego kolei ukraińskich', *Jurija Szewelowa* (ukr. *Юрія Шевельова*) 'wybitnego sławisty-językoznawcy, historyka literatury ukraińskiej, krytyka literackiego i teatralnego, aktywnego działacza ukraińskiego życia naukowego i kulturalnego na emigracji', czy *Petra Prokopowycza* (ukr. *Петра Прокоповича*) 'twórcy ula ramkowego'. Warta podkreślenia jest zmiana nazwy dwóch ulic: *Kolektywizacji* (ukr. *Колективізації*), której wynikiem był Wielki Głód na Ukrainie w latach 1932–33 na ul. *James'a Mays'a* (ukr. *Джеймса Мейса*) 'amerykańskiego historyka i politologa, autora prac poświęconych Wielkiemu Głodowi' oraz ul. *Wsewołoda Downar-Zapolskiego* (ukr. *Всеволода Довнар-Запольського*) 'brał udział w ustanowieniu władzy radzieckiej w Kijowie' na *Mytrofana Downar-Zapolskiego* (ukr. *Митрофана Довнар-Запольського*) 'historyka i etnografa'.

Pojawiła się grupa ulic, których patronami są działacze sportowi: *Prospekt Walerego Łobanowskiego* (ukr. *пр-т Валерія Лобановського*) 'piłkarz, reprezentant ZSRR i trener reprezentacji Ukrainy w piłce nożnej', *Ihora Turczyuna* (ukr. *Ігоря Турчина*) 'trener piłki ręcznej'.

Nowe urbanonimy Kijowa upamiętniają wydarzenia (*Obrony Kijowa* (ukr. *Оборони Києва*)) oraz zbiorowe nazwy osób biorących udział w walce o niepodległość Ukrainy (*Bohaterów Niebiańskiej Sotni* (ukr. *Героїв Небесної Сотні*), *Batalionów ochotniczych* (ukr. *Добровольчих батальйонів*), *Siczowych Strzelców* (ukr. *Січових Стрільців*)).

⁴ Pierwotnie planowano na ul. Janusza Korczaka przemianować ul. Wandy Wasilewskiej, jednak konsultacje społeczne dały wynik negatywny, w związku z czym ul. W. Wasilewskiej pozostała bez zmian, zaś imię Korczaka otrzymała ul. Mikołaja Baumana, rewolucjonisty, współpracownika W. Lenina.

W administracyjnej procedurze zmian nazw obiektów miejskich należy upatrywać nie tylko realizacji prawa (ustawy dekomunizacyjnej), ale pragmatycznej postawy władzy lokalnej w Kijowie. Chociaż wydaje się, że ten proces należy widzieć szerzej, jako wpływ władzy centralnej – przecież Kijów to miasto stołeczne a w procesie dekomunizacji urbanonimii dotychczas znacznie ustępował miastom na zachodzie kraju. Samą dekomunizację również trzeba interpretować w nieco szerszym kontekście – jako szeroką derusyfikację, a ten proces zaś jako postawienie się władz Ukrainy w opozycji do Federacji Rosyjskiej, w której widoczny jest powrót do ideologii Związku Radzieckiego jako imperium i Federacji Rosyjskiej jako jego spadkobiercy. Zatem władze na Ukrainie masowo usuwają z przestrzeni społecznej nazwy, które są kultywowane w Rosji.

W opozycji do pragmatycznej postawy władzy administracyjnej pozostaje pragmatyczna postawa użytkowników nazw miejskich w funkcji identyfikacyjnej, informacyjnej i lokalizującej. Można zadać pytanie, jak szybko nowe nazwy wyprą z użycia stare miana (jak długo funkcjonować będą równolegle nazwy stare i nowe). Należy spodziewać się, że tempo tego procesu będzie zróżnicowane i adaptacja nowych nazw szybciej zajdzie w najmłodszej i średniej grupie wiekowej użytkowników, najwolniej, zaś w grupie najstarszej (wśród osób wychowanych i żyjących w ZSRR). Opozycja ta ujawniała się też w sprzeciwie społecznym w trakcie konsultacji społecznych dotyczących propozycji nazw upamiętniających działaczy związanych z ideologią nacjonalistyczną. Władza administracyjna realizowała własne interesy i przemianowywała obiekty pomimo sprzeciwu części społeczeństwa.

Literatura

- Kojder M., Olejnik M., 2016, *Wpływ zmian politycznych na nazewnictwo miejskie na Ukrainie*, „Slavica: Annales Instituti Slavici Universitatis Debrecenensis”, XLV (2016), s. 56–62.
- Myszka A., 2012, *Ewolucja współczesnych nazw ulic województwa podkarpackiego*, [w:] *Jednotlivé a všeobecné v onomastike: 18. slovenská onomastická konferencia, Prešov 12.–14. septembra 2011*, red. Martin Ološtiak, s. 251–262.
- Rzetelska-Feleszko E., 2006, *W świecie nazw własnych*, Warszawa–Kraków.
- Богуцький В.М., 2013, *Урбанонімія в національно-культурному аспекті*, [в:] *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*, Вип. 35, с. 11–15.
- Галай О.Б., 2009, *Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ–ХХІ ст.*: автореф. дис. канд. філол. наук: спец.10.02.01 «Українська мова», Ужгород.

- Крупеньова Т.І., 2015, *Лексико-семантичні та словотвірні особливості топонімів міста Одеси*, [в:] *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, № 16, Одеса, с. 29–31.
- Ляшенко Р.О., 2008, *Мікротопонімія Кіровограда*: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова», Кіровоград.
- Малес Л.В., 1998, *Урбанонімія й державна ідеологія: особливості взаємодії*, „Вісник київського університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка”, 6, с. 21–23.
- Малес Л.В., 2014, *Символічні зміни в просторі міста в соціокультурних контекстах ХХ ст.*, „Грані”, 9 (113), с. 117–122.
- Мельник Б.В., 2001, *Довідник перейменувань вулиць і площ Львова. ХІІІ–ХХ століття*, Львів.
- Романюк М., 2001, *Закарпатоукраїнська урбанонімія у призмі соціально-політичних перетворень кін. ХХ ст.*, „Наукові записки. Серія: Мовознавство”, с. 153–156.
- Терес Н., 2013, *Перейменування вулиць Києва: тоталітарна спадщина і сучасність*, [в:] *Miscellanea Posttotalitariana Wratislaviensis*, 1, с. 89–90.
- Титаренко А.А., 2012, *Місце урбанонімів в ономастичному просторі*, [в:] *Теоретична і дидактична філологія*, Випуск 12, с. 235–238.
- Титаренко А.А., 2015, *Урбанонімія Кривого Рогу: структура, семантика, функціонування*, На правах рукопису, Кривий Ріг.

Akty prawne

- Закон України „Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 26, ст. 219).
- Рішення Київської міської ради від 13 листопада 2014 року № 373/373 «Про повернення історичних назв та перейменування вулиць, площ, провулків у місті Києві» // Хрещатик. – 2014. – № 177 (4577). – 2 грудня. – С. 6.
- Рішення Київської міської ради від 11 червня 2015 року № 617/1481 «Про внесення змін у додатки до рішення Київської міської ради від 13 листопада 2014 року № 373/373 „Про повернення історичних назв та перейменування вулиць, площ, провулків у місті Києві”» // Хрещатик. – 2015. – № 114 (4710). – 7 серпня. – С. 2.
- Рішення Київської міської ради від 3 вересня 2015 року № 944/1808 «Про перейменування вулиць, площ, провулків та проспектів у місті Києві» // Хрещатик. – 2015. – № 133 (4729). – 23 вересня. – С. 6.
- Рішення Київської міської ради від 8 жовтня 2015 року № 128/2031 «Про повернення історичних назв вулицям та провулкам у місті Києві» // Хрещатик. – 2015. – № 147 (4743). – 28 жовтня. – С. 2.

Розпорядження Київського міського голови від 19 лютого 2016 року № 125/1
«Про перейменування бульвару, вулиць, площі та провулків у місті
Києві» // Хрещатик. – № 65 (4835). – 2016. – 17 червня. – С. 2–3.

THE LATES CHANGES IN URBANONYMY OF KIEV (2014–2016)

S U M M A R Y

In 2015 Ukrainian Parliament adopted a law condemning the communist and Nazi regime and banned their symbolism. As a result of this act local governments had been obliged to change the names of streets, squares and other urban objects having the names associated with the communist system. In Kiev, so far, had been changed more than 150 urbanonyms and this process continues. The paper analyze urban names given in the city of Kiev as a result of recent changes.